

Sygn. akt V CSK 641/14

POSTANOWIENIE

Dnia 2 lipca 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Hubert Wrzeszcz (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku [...] Bank Spółki Akcyjnej z siedzibą w G.
przy uczestnictwie I. P., M. K. i H. K.
o stwierdzenie nabycia spadku po S. K.,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 2 lipca 2015 r.,
skargi kasacyjnej uczestniczek postępowania I. P.
i H. K.
od postanowienia Sądu Okręgowego w C.
z dnia 25 marca 2014 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę
Sądowi Okręgowemu w C. do ponownego
rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd pierwszej instancji stwierdził nabycie spadku z mocy ustawy po 1/3 przez każdego z trojga uczestników. Uznał, że żaden z tych spadkobierców nie odrzucił skutecznie spadku po zmarłym, ponieważ H. K. i M. K. nie zachowali przewidzianej prawem formy aktu notarialnego dla złożenia przed notariuszem oświadczenia o odrzuceniu spadku, bo notariusz jedynie poświadczył ich podpisy na oświadczeniach o odrzuceniu spadku, natomiast I. P. uchybiła 6-miesięcznemu terminowi złożenia oświadczenia.

Apelację uczestników M. K. i H. K. oddalił Sąd Okręgowy. Uznał, wbrew twierdzeniom apelacji, że wynikający z art. 1018 § 3 k.c. wymóg złożenia m.in. przed notariuszem oświadczenia o odrzuceniu spadku oznacza, że wola spadkobiercy musi być uzewnętrzniona w formie aktu notarialnego, co wynika z wyliczenia zawartego w art. 79 w zw. z art. 92 prawa o notariacie.

Sąd ten podkreślił, że na posiedzeniu przed Sądem Rejonowym pełnomocnik skarżących wnosił o stwierdzenie nabycia spadku na podstawie ustawy na rzecz żony z dziećmi, zważywszy, że spadkobiercy nie złożyli oświadczeń w formie aktu notarialnego.

Zdaniem Sądu odwoławczego wystąpienie w postępowaniu odwoławczym z nowym wnioskiem o przywrócenie terminu do złożenia oświadczenia woli o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza nie pozwalało uwzględnić tego wniosku z uwagi na treść art. 383 k.p.c., zważywszy że postępowanie pierwszoinstancyjne dotyczyło oświadczenia o odrzuceniu spadku, a nie jego przyjęcia z dobrodziejstwem inwentarza.

Postanowienie Sądu odwoławczego oddalającego apelację uczestników M. K. i H. K. zostało zaskarżone w całości skargą kasacyjną sporządzoną przez adw. A. K. Zarzuty skargi obejmują naruszenie art. 1018 § 3 k.c. przez jego błędną wykładnię wskutek przyjęcia przez Sąd istnienia wymogu złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku w formie aktu notarialnego, podczas gdy przepis ten, w ocenie

skarżących, pozwala na złożenie tego oświadczenia na piśmie z podpisem urzędowo poświadczonym.

Zarzut naruszenia art. 168 § 1 k.p.c. mogącego mieć istotny wpływ na wynik sprawy uzasadniono nieuwzględnieniem wniosku apelacyjnego o przywrócenie terminu do złożenia oświadczeń o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza, pomimo istnienia przesłanek pozytywnych do przywrócenia terminu, przy braku przesłanek negatywnych.

Skarżący akcentują w uzasadnieniu skargi wadliwość wykładni art. 1018 § 3 k.c. dokonanej przez Sąd drugiej instancji w odniesieniu do formy wymaganej do złożenia przed notariuszem oświadczenia o odrzuceniu spadku, wnosząc o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zarzut naruszenia art. 168 § 1 k.p.c. przez nieuwzględnienie przez Sąd odwoławczy wniosku uczestników o przywrócenie terminu do złożenia oświadczeń o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza okazał się nieuzasadniony, ponieważ nawet hipotetyczne założenie zasadności tego zarzutu nie mogło mieć istotnego wpływu na wynik sprawy. Sąd odwoławczy trafnie przyjął, że skarżący przed Sądem I instancji wnosili o stwierdzenie nabycia spadku na podstawie ustawy (k. 81 akt), a zatem niedopuszczalne było z mocy art. 383 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. wystąpienie dopiero w postępowaniu apelacyjnym z nowym oświadczeniem o przyjęciu spadku z dobrodziejstwem inwentarza, co m.in. sprzeciwiało się uwzględnieniu wniosku o przywrócenie terminu do złożenia tego oświadczenia.

Zasadnym okazał się natomiast zarzut błędnej wykładni art. 1018 § 3 k.c., a w jego konsekwencji oddalenie apelacji wskutek bezspornej okoliczności, że spadkobiercy nie złożyli swoich oświadczeń o odrzuceniu spadku w formie aktu notarialnego, wymaganej przez ten przepis w ocenie Sądu odwoławczego.

W judykaturze wyrażono krytykowany w piśmiennictwie pogląd, że złożenie przed notariuszem oświadczenia m.in. o odrzuceniu spadku wymaga formy aktu notarialnego (postanowienie SN z dnia 10 listopada 2006 r., I CSK 228/06, OSNC 2007/7-8/123). W doktrynie tę stanowczą tezę opatrzone zarazem komentarzem, że w obowiązującym stanie prawnym powyższy wymóg nie obowiązuje, gdy oświadczenie składane jest w postępowaniu zmierzającym do sporządzenia aktu poświadczenia dziedziczenia.

W późniejszym orzecznictwie stanowisko odnośnie do oceny formy wymaganej przez art. 1018 § 3 k.c. do złożenia także przed notariuszem oświadczenia m.in. o odrzuceniu spadku uległo jednak istotnej modyfikacji. W uzasadnieniu uchwały SN z dnia 22 listopada 2013 r., sygn.. akt III CZP 77/13 (OSNC 2014/9/86), Sąd Najwyższy stwierdził, że formę oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku określa art. 1018 § 3 k.c., a oświadczenie takie powinno być złożone przed sądem lub przed notariuszem ustnie lub na piśmie z podpisem urzędowo poświadczonym, przy czym forma oświadczenia, m.in. o odrzuceniu spadku, określona w wymienionym przepisie ma zastosowanie do wszystkich przewidzianych w dziale IV księgi drugiej kodeksu cywilnego przypadków składania tego oświadczenia.

Stanowisko zaprezentowane w powołanej uchwale SN jest wyrazem aprobaty dla jednoznacznego rezultatu wykładni językowej art. 1018 § 3 k.c., w którym złożenie oświadczenia m.in. o odrzuceniu spadku zarówno przed sądem jak i przed notariuszem może nastąpić także na piśmie z podpisem urzędowo poświadczonym, a co więcej formę taką ustawodawca uznał za wystarczającą nawet do udzielenia pełnomocnictwa do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku (art. 1018 § 3 zd. trzecie k.c.).

O zasadności zarzutu skargi kasacyjnej błędnej wykładni art. 1018 § 3 k.c. przez Sąd odwoławczy, a wyrażającej się wymogiem złożenia przed notariuszem oświadczenia o odrzuceniu spadku wyłącznie w formie aktu notarialnego, świadczą także niemal jednoznaczne odmienne poglądy piśmiennictwa, które skład orzekający w niniejszej sprawie aprobuje. Tezę wyrażoną w wyżej powołanym postanowieniu SN z dnia 10 listopada 2006 r. (I CSK 228/06) uznano

w piśmiennictwie za nieprawidłową, wobec braku podstaw w art. 1018 § 3 k.c. do różnicowania wypadku złożenia oświadczenia, m.in. o odrzuceniu spadku, przed sądem lub przed notariuszem. Jako słuszną oceniono natomiast tezę, że w przepisie art. 1018 § 3 k.c. forma aktu notarialnego dla złożenia oświadczenia m.in. o odrzuceniu spadku nie jest wymagana, chyba że taka jest wyraźna wola spadkobiercy. Doktryna wyraźnie aprobuje stanowisko, że spadkobierca składając na piśmie oświadczenie o odrzuceniu spadku podpisuje je, a jego podpis na tym dokumencie poświadcza notariusz, który powinien pouczyć spadkobiercę, że oświadczenie wywoła zamierzony skutek prawny, ponieważ oświadczenie takie z podpisem urzędowo poświadczonym uzyskuje wymaganą przez ustawę formę kwalifikowaną.

Wobec zasadności zarzutu naruszenia art. 1018 § 3 k.c. przez jego błędną wykładnię, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.